

Protocol sociale media (II)

Het College van Curatoren van het openbaar hoger onderwijs in de Amerikaanse staat Kansas heeft onlangs besloten dat leden van de academische en ondersteunende staf (m/v) geschorst of ontslagen kunnen worden als ze ongepast gebruik van sociale media maken.¹ Het gaat om gebruik:

(a) waarbij de betrokkene direct aanzet tot geweld of tot andere rechtstreekse verstoring van de openbare orde;

(b) waarbij hij in het kader van de eigen functieuitoefening uitlatingen doet die in strijd zijn met de instellingsbelangen;

(c) waarbij hij op eigen gezag vertrouwelijke gegevens openbaart, in casu vertrouwelijke studentgegevens, vertrouwelijke medische gegevens, personeelsgegevens, persoonlijke financiële gegevens, of vertrouwelijke onderzoeksgegevens; of

(d) waarbij hij de gezagsuitoefening van hogergeplaatsten of de eendracht van collega's schaadt; waarbij hij hechte werkrelaties die persoonlijke loyaliteit en wederzijds vertrouwen vereisen, ondermijnt; waarbij hij de eigen functieuitoefening belemmert; waarbij hij het ordentelijk functioneren van de instelling verstoort; of waarbij hij het vermogen van de instelling tot doelmatige vervulling van haar publieke functies anderszins aantast. Bij het beoordelen van de (on)gepastheid van uitlatingen ad (d) zal de instelling haar belang echter afwegen tegen het algemeen belang en de vrijheid van meningsuiting van de betrokkene. Verder zal zij rekening houden met de positie die hij binnen de instelling bekleedt en met de mate waarin hij de indruk wekt namens de instelling te spreken en de mate waarin hij haar daardoor in diskrediet brengt. Ook kan zij rekening houden met het eventuele feit dat hij de uitlatingen tijdens werkuren heeft gedaan en dat hij daarbij gebruik heeft gemaakt van voorzieningen van de instelling.

Twee jaar geleden schreef ik een kritisch blogbericht over een vergelijkbaar protocol Sociale Media, opgesteld door de christelijke Besturenraad.² Inmiddels is dat modelprotocol aangevuld met de richtlijn dat het 'voor medewerkers niet [is] toegestaan standpunten en/of overtuigingen uit te dragen welke in strijd zijn met de missie en visie van de onderwijsinstelling en de uitgangspunten van dit protocol'.³

Ik wil me hier beperken tot een beschouwing over de volgende vraag: zijn er eigenlijk gronden om uitlatingen-via-sociale-media met een speciaal instellingsprotocol te reguleren in plaats van met een algemeen protocol dat zich tot alle uitlatingen van medewerkers (c.q. leerlingen/studenten) uitstrekt? De American Association of University Professors (AAUP) huldigt als uitgangspunt dat 'academic freedom, free inquiry, and freedom of expression within the academic community may be limited to no greater extent in electronic format than they are in print, save for the most unusual situation where the very nature of the medium itself might warrant unusual restrictions – and even then only to the extent that such differences demand exceptions or variations'.⁴

De vraag is dus of *the very nature of social media* om speciale regelgeving vraagt. Waarin onderscheidt digitale communicatie via sociale media (zoals Facebook, Twitter of digitale discussiefora) zich van schriftelijke of mondelinge communicatie via andere media?

Laten we beginnen met twee voorbeelden. De directe aanleiding tot het uitbrengen van het Kansasprotocol was een onstuimige uitlating van een docent van de University of Kansas.¹ Reagerend op een bloedbad op de Navy Yard in Washington stelde hij in een twitterbericht dat de schuld bij de National Rifle Association (NRA) lag, die handhaving van de vrije verkoop van wapens verdedigt: 'The blood is on the hands of the NRA. Next time, let it be YOUR sons and daughters. Shame on you. May God damn you.' Dat was niet de eerste keer dat iemand in het nieuws kwam nadat hij op zo'n grove manier tegen de NRA had uitgehaald. Na het bloedbad op de basisschool in Newtown twitterde een universitaire docent over de NRA-directeur dat diens hoofd [na diens executie] op een staak te kijk moest worden gezet.⁵

¹ http://www.kansasregents.org/policy_chapter_ii_c_suspensions (download 23/12/2013). Zie ook:

<http://www.insidehighered.com/news/2013/12/19/kansas-regents-adopt-policy-when-social-media-use-can-get-faculty-fired> (19/12/2013) en <http://thefire.org/article/16595.html> (20/12/2013)

² <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/protocol-sociale-media> (13/12/2011)

³ <http://www.besturenraad.nl/content/welke-grenzen-kan-een-school-stellen-aan-gedrag-op-sociale-media> (5/4/2012), <http://www.besturenraad.nl/content/modelprotocol-sociale-media-aangevuld> (31/10/2013), <http://www.besturenraad.nl/content/modelprotocol-sociale-media> (4/11/2013)

⁴ <http://www.insidehighered.com/news/2013/12/05/academic-freedom-challenged-changing-online-landscape-aaup-report-shows> (5/12/2013)

⁵ <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/newtown-en-het-hoofd-op-de-staak> (2/1/2013)

1. Ik denk dat sociale media inderdaad, eerder dan andere media, tot dit soort grove en ongenueanceerde uitlatingen noden:

1.1 Instant tekst- en beeldproductie door zender. Sociale media noden tot onbezonnen, impulsieve tekst- en beeldproductie. Een bericht is in een handomdraai geproduceerd en met een eenvoudige druk op de knop verzonden.

1.2 Geen vormvoorschriften. Anders dan andere media kennen sociale media geen algemeen geaccepteerde vormvoorschriften. Vele zenders kennen zichzelf het recht toe alle denkbare middelen te gebruiken om hun boodschap over het voetlicht te krijgen (alle denkbare tekst- en beeldgenres, elke denkbare woordkeuze, etc.).

1.3 Vrijbuiters. Volgens vele participanten behoren de sociale media tot het rijk der vrijheid. Je mag zeggen wat je wil en je hoeft je niets te laten zeggen door een gespreksleider of moderator. De participanten gaan constructieve dialoog uit de weg en vermeien zich in het rijk der anarchie, waarin iedereen de eigen opvattingen en belangen centraal stelt, voorbijgaand aan de opvattingen en gerechtvaardigde belangen van anderen.

1.4 Diffuus collectief van beoogde ontvangers. Anders dan bij andere media (zoals directe mondelinge interactie) wordt veelal in het midden gelaten voor wie het bericht bedoeld is. Het zenden is een narcistische bezigheid (zoals in een geheim dagboek): de zender praat tegen zichzelf en ontbeert ten gevolge daarvan de natuurlijke mechanismes waarmee directe mondelinge interactie of papieren interactie gereguleerd plegen te worden.

1.5 Ambigüiteit over beoogde ontvangers: vele zenders laten in het midden of het bericht bestemd is voor de aangesproken persoon of voor de Bühne.

1.6 Vertraagde feedback. De zender krijgt van ontvangers geen instant feedback met bijsturende werking, zoals bijvoorbeeld bij directe mondelinge interactie het geval is.

2. Een tweede wezenskenmerk van sociale media is dat ze interactief zijn en dat de zender niet in de hand heeft wie reageert en hoever er reageren, hoe zijn uitlatingen geïnterpreteerd worden, in welke richting de discussie zich ontwikkelt en in welk escalatieniveau de discussie zal uitmonden. Een krachtige uitlating kan in de kortste keren in een lopend vuurtje en in een uitslaande brand ontaarden.

3. Een derde kenmerk is dat discussies in de sociale media veelal openbaar zijn en potentieel een groot bereik hebben. Ook buitenstaanders (waaronder journalisten uit de klassieke media) kunnen er zonder veel moeite kennis van nemen. Op die manier kunnen de uitlatingen van twitterende docenten bijvoorbeeld uitgroeien tot een imago probleem van de onderwijsinstelling.

4. Een vierde en laatste kenmerk van sociale media is dat participanten zich achter een alias kunnen verschuilen. Zodoende kunnen ze allerlei uitlatingen doen, zonder dat ze daarop persoonlijk kunnen worden aangesproken.

Gezien deze vier kenmerken, kan een onderwijsinstelling concluderen dat zij weliswaar de vrijheid van meningsuiting wil respecteren, maar dat de meningsuiting, voor zover deze via sociale media plaatsvindt, aan nadere regels gebonden moet worden. Maar het risico is dat zij zich met het resulterende Protocol Sociale Media tevens een vrijbrief verschaft om uitlatingen te blokkeren die tegen de vermeende belangen van de instelling of van haar gezagsdragers ingaan. Daarbij moet worden bedacht dat sociale media ook een vijfde kenmerk hebben:

5. Sociale media zijn laagdrempelig: ze zijn toegankelijk voor actoren die niet het geld, de tijd, de kennis of de macht hebben om hun mening via andere media te laten horen. In dat opzicht zijn sociale media een belangrijke pijler van een democratische samenleving.

Om die reden is het ongewenst bij de regelgeving onderscheid te maken tussen sociale en andere media. En men dient zich zelfs af te vragen in hoeverre men regels moet stellen die strikter zijn dan de grenzen die door het strafrecht aan het menselijk verkeer gesteld zijn.⁶

Wes Holleman
weblog onderwijs 2-1-2014
<http://www.onderwijsethiek.nl>

---

⁶ Wat de uitlatingen van docenten betreft, zou overigens naar mijn mening niet alleen het strafrecht maar ook de beroepsethiek van docenten als toetssteen gehanteerd moeten worden.